
 Cap. V.

De praesidiarum valetudinis procuratione.

§. LVI.

Remediorum procuratio.

Humanæ naturæ imbecillitas, ut & iniuriarum externarum multitudo ac gravitas, in causa sunt, ut, non obstante quavis circumspeditione, morbi tam sporatici, quam epidemici, ingruant, & modo longe lateque strages suas edant, modo singulos rapiant; Magistratus igitur est, in tempore procurare, ne quid respectu annonæ, necessariorum optimorumque pharimacorum, aliorumque auxiliorum in republica unquam desit. Ingruente enim vel jam debacchante hoste, justo serius arma parantur. Inter Titi, Romanorum Imperatoris laudes, illum medendæ valetudini, leniendisque morbis, nullam operam non adhibuisse, inquisitoque omnium remediorum genere, Cæsar Suetonius Tranquillus in vitis XII. Romanorum Cæsarium retulit.

§. LVII.

Annonæ caræ damna.

Quando ex tempestatum injuria seges vehementer fallit, agri bello vastantur, aut injusta sua lucra frumentarii impune sectantur;

nur; magna annonæ caritas oritur: quæ ob miseriam publicam victumque immundum ac infalubrem, morbos epidemicos pessimi moris haud raro post se trahit, vel saltem plures, miseria atque fame perire, cogit. Famem a peste exceptam fuisse, Thucydides, Plutarchus, Livius, Eusebius, Galenus, aliique testati sunt.

§. LIX.

Annonæ cura.

Quo autem a republica tantum atque tam commune malum arceatur, annis, in quibus magna annonæ vilitas est, in horreis publicis sufficiens cerealium copia colligenda, & ne vetustate corrumpantur, vetustiora annuatim, æqua aestimatione, cum recentibus permutanda sunt; sic enim moderatum frumenti pretium figi, ac nimia annonæ caritas, & pericula inde metuenda, averti possunt. Illa vero jam imminente, cerealium exportatio cohibenda frumentariorumque avaritia pœnis retundenda est. Perill. L. B. de Wolf l. c. § CCCLXXXI. inquit: Wenn man die Krankheiten verhüten will; so muß man die Ursachen derselben aus den Weg räumen. Die Menschen werden krank, wenn sie, aus Noth oder Unwissenheit, ungesunde Speisen und Getränke genießen. Man hat demnach

davor zu sorgen, daß kein Mangel an nöthigen Lebens, Mitteln sey. Absonderlich sollte man auch auf Vorrath bedacht seyn, davon man in theuren Zeiten den Armen, um einen mäßigen Preiß, überlassen könnte. Idem Perill. Autor l. c. de eadem materia sequenti modo agit: Damit man nicht selbst zu der Pest und ansteckenden Krankheiten Gelegenheit gebe; hat man in theuern Zeiten zu vermitteln, daß arme Leute, die nicht so viel erwerben können, als das Brod kostet, nicht genöthiget werden, aus Mangel, ungewöhnliche Speisen zu essen. Apud eundem l. c. §. CCCXXXI. legimus: Weil es nicht in unserer Macht steht, Mißwachs zu verhüten; so ist es nöthig, bey guten Jahren allzeit einen Vorrath übrig zu behalten, und nicht allen Ueberfluß in auswärtige Länder zu verführen.

§. LIX.

Cerealium puritas.

Cerealium puritati, ne nociva vel heterogenea v. c. fecale cornutum (Mutter. Korn) lolium temulentum (Lülch, Trommel Gerste) bromus (Rocken. Trejze) &c. admixta, aut illa corrupta sint, sedulo prospiciendum est. Cel. Dn. Jo. Ern. Hebenstreit l. c. sect. I. c. II. §. XXV. nascuntur, inquit, ex glumis longa, extus nigra, intus alba, fungosa
cor-

corpora, corniculis similia; unde nostris
 corniculatum hoc frumentum dicitur; quæ
 farinam albam, sapore gratam dulcemque,
 continet. In frumenti aristis falsa hæc ger-
 mina nascuntur, verumque venenum stu-
 pefactivum sunt: Non enim raro evenit, ut
 incauti homines, frumenti hujus abortivi
 dulcedine illecti, sibi morbos, imo mortem,
 devorent. Quodsi igitur integras segetes
 malum illud corrumpit, nec magno studio
 grana spuria a genuinis separantur; potest
 sane fieri, quo stupores, lethargi, apo-
 plexiæ, mortisque aliæ repentinæ eveniant.
 De frumento vetustate vel mala asservatione
 corrupto idem Autor sect. I. c. II. sequen-
 tia protulit: quodsi frumentacea grana, ne-
 gligentius habita, corruptelam acceperunt;
 putredinem istam nulla ars, etiam si panis bis
 coctus inde conficiatur, extinguit, & ab
 ejusmodi putrida farina comesta febrium
 malignarum causæ proficiscuntur.

Obs. I. Secale corniculatum atque lolium te-
 mulentum, in parca quantitate, fecali atque hor-
 deo admixta, notabile quidem damnum facere
 nequeunt; sed majori copia e. g. ad quartam, ter-
 tiam vel dimidiam partem, cum fecali crescens,
 ut, annis hujus sæculi LXX & LXXI. justo plu-
 viosioribus, in nonnullis Hassiæ superioris locis
 sterilioribus, & maxime in novalibus, factum est;
 morbum epidemicum spasmodicum, pedetentim
 incrementa sumentem diuque durantem, nec,

nisi alimentis mutatis, superabilem, vulgo die Krübelkrankheit dictum, utique produxit, qui multis variisque symptomatibus, cardialgiis, doloribus colicis, vomitu, diarrhoea, balimia, fornicante artuum dolore, digitorum corporumque contractione, motibus febrilibus, spasmis, convulsionibus, opisththo, vertigine, cephalalgia, mentis stupore, deliriis, sopore in mortem abiuro, &c. stipatus fuit.

Obs. II. Salem volatilem impurum, acrem atque narcoticum illi inesse, aquam appropriatam ejus menstruum esse, fermentatione ejus noxiam auferri, panemque ex illo confectum recentem, præ veteri, nocere diætam in melius mutatam, antispasmodicam, acidam, appropriatam evacuantiam, atque extremitatum fricationes optima contra hunc morbum remedia fuisse, experimenta docuerunt. Vid. Cæl. Dn. C. L. Nebel in diss. de fecali cornuto ejusque noxis, experientis atque experimentis nixæ. Gießæ 1771.

§. LX.

Olerum puritas.

Olera venum exposita, nec insectis acerbis conspurcata, nec plantis venenosis, acerbis vel narcoticis e. g. cucurbita majori (conio maculato) minori, napello, solano officinali, furioso (Belladonna) datura, hyocyamo &c. inquinata sint. Fungorum venenatorum suspectorumque, e. g. agarici muscari Fliegenschwamm, fimetarii Krötenchwamm, boleti pileolo magno crasso inf-

ferius luteo giftige Schweinspisse, Lycoperda bovista, fungi parvi ruffi C. B. vulgo vaccini, fungi fordide fulvi in conum fastigiati Raii, Amanitæ fasciculosæ luteæ Dillen aliorumque, maxime locis paludosis genitorum nec non fructuum horæorum imonaturorum vel cum virulentis e. c. cum solani furiosi baccis remixtorum, venditio quoque interdicta sit. Moderatus autem fructuum horæorum maturorum esus nemini nocet, & ex subreptionis vitio fit, ut dysenteriam, mense Augusto, ob nimiam æris vicissitudinem, subinde epidemice grassantem, prunis cereis innocuis nonnulli adscribant. Plantarum venenatarum notitia in vulgus publicanda, illarumque, quantum fieri potest, eradicatio procuranda est. Vid. Joan. Matth. Fabri strichomania, explicans solani furiosi recent historiam, August. Vindel. MDCLXXVII. Je. Jac. Wepferi historia cicutæ aquaticæ, Basil. MDCCXVI. Christoph Conr. Sicelii tr. de Belladonna vel solano furioso, Jenæ MDCCXXIV. Commercium literar. Norimb. MDCCXXXI. §. CLXXVIII.

§. LXI.

Carnium putridarum noxa.

Animalium morbidorum, vel morbis interemptorum, carnes aut vetustate corruptæ,

ut & pisces mortui atque putrescere incipientes, neūquam veneant, & laniis, piscatoribus, fassamentariis, talium venditio sub gravi pœna prohibita sit. Cel. Jo. Frn. Hebenstreit l. c. sect. l. c. III. §. VI. putridum omne, inquit, naturæ inimicum est, & synochen putridam victus animalis putrilago accendere potest. De mytutorum quorundam noxia. Vid. Cl. Rud. Aug. Behrens comment^o, de morbo maculoso hæmorrhagico & noxiis nonnullis mytulis. Brunfv. MDCCXXXVII.

§. LXII.

Potulentorum puritas.

Respectu purarum aquarum civibus ante omnia prospiciendum esse, in sequentibus propositurus sum. Reliqua potulenta quod attinet, cerevisiæ mulsiue coctoribus, ut hæc probe cocta, bene fermentata, nec ullis malis artibus inquinata sint, serio injungendum est. Vini ex fructibus horaeis maturis fermentatione parati, aceti atque spiritus vini & frumenti venditores, ut hæc omnia recte præparata, nec ullis nocivis adultera sint, merito congruntur. A vinorum adulteratione, saturninis aliisque nocivis committi solita, ænopolæ severioribus pœnis absterrend, atque ad ejusmodi fraudes præcavenda, detegendas atque punien-

niendas, vinorum a personis suspectis peregre advektorum, & publice prostantium, Magistratus jussu, ab arte peritis docimasia sapius instituenda est. Omnes ejusmodi fraudes non sub gravium pœnarum minis solum interdicendæ sunt; sed etiam in dolosos legum transgressores, sine personarum respectu, graviter animadvertendum est. Vid. Eberh. Gofel in der Beschreibung der, durch Silberglöte versüßten Wein, entstandenen Weinkrankheit. Ulm 1697. Cl. Jo. Zelleri diss. qua docimasia, signa, causas & noxas vini lithargyrio mangonifati exhibet. Tübingæ MDCCXVII. Cl. Henr. Geor. Mathiessen diss. de vinis lithargyrio infectis, & colica paretico-convolviva ex eorum haustu oriunda, Gryphis. MDCCXLV. Cel. Sam. Theod. Quelmalzii diss. de vinis mangonifatis, Lips. MDCCCLIII.

Obf. Vinis lithargyrio adulteratis detegendis liquor docimasticus ex auripigmento & aqua calcis viva cõstione, vel digestionem, recens paratus, qua hepar sulphuris arsenicale obtinemus, adhiberi debet. Hoc liquore successive ac sufficienter instillato, pro diverso adulterationis gradu, sedimentum rubeum, purpureum, vel nigrescens in vino apparet; sed vina genuina, etiam

oligophora, hoc phænomenon non exhibent; sed paululum, maxime circa vasis fundum, pallefcunt.

§. LXIII.

Mala alimentorum præparatio & affervatio.

Non ingredientia nociva tantum; sed & mala alimentorum præparatio & affervatio, illa valetudini inimica reddit v. c. ubi femicruda apponuntur, incongrua inter se mifcentur, quæ, probæ digeftionis loco, fermentationem in ventriculo, vel corruptionem fpontaneam, fubeunt, atque noivam acrimoniam produciunt. Si cerevifia, panis, placentæ, neque probe cocta, neque rite fermentata, funt. Ubi alimenta, imprimis falfa atque acida, in vafis cupreis, aurichalceis, plumbeis, vel adulteratis ftanneis, cocta vel affervata funt; quibus ufibus vafa fictilia atque ferrea multo aptiora funt. Vid. Cel. Jo. Henr. Schulzii diff. qua mors in olla, vel contagium metallicum, in ciborum, potuum & medicamentorum præparatione & affervatione, cavendum, indicatur. Altorf 1722. recufa 1729. Ill. Andr. Büchneri diff. de circumfpecto ufu vaforum ftanneorum ad potuum ciborumque ex ovis conficiendorum præparationem neceffario. Hallæ Magd. MDCCLII. Rouffeau von der Schädlichkeit des Kupfergefchir

schirres in der Haushaltung. Erlang 1753.
 Cel. Sam. Theod. Quelmaleii progr. de
 vasis æneis conuina famulantibus, Lips.
 MDCCCLIII. Joh. Balch. Phil. Potts nütz-
 liche Gedanken und gründliche Untersuchung
 der metallnen Geschirre. Dresden 1754. Cl.
 Jo. Henr. Joh. Baueri diss. de metallorum
 noxa in alimentorum & medicamentorum
 præparatione cavenda, Prægæ MDCCCLVII.

Obf. Cum sectionibus atque demonstratio-
 nibus, ante tria fere lustra, adhuc præf-
 sem, intra paucas hebdomades, ex ædibus,
 ubi pauperes, Magistratus jussu, fila du-
 cendo victum quærebant (Spinnhäusern)
 inconusuetus nimiusque corporum mortuo-
 rum numerus in theatrum anatomicum mit-
 teretur, pluresque ægrotarent; mihi hoc
 suspectum esse, medico illorum pauperum
 ordinario innuebam. Cum vero ille morbi
 causam ignoraret; ego, a Magistratu id
 jussus, in omnia accuratius inquirens, mor-
 bi causam in ciborum in cupreo ahenis as-
 servatione reperiẽbam. Culinam enim in-
 grediens dictum ahenum, quod mediam
 partem, lentium decocto plenum, hujusque
 superficiem hinc inde viridi colere tinctum
 inueniebam. Aedium præfectus hoc, quid
 sibi velit mihi roganti, in hoc ahenis cibum
 indies residuum ad posterum diem seruari,
 rel-

respondit. Hac morbi causa remota, & morbi & mortes cessabant. Ab illorum igitur partibus, qui vasa cuprea ad quorumlibet ciborum coctionem atque asservationem idonea atque innocua esse, perhibent, minime stare possum.

§. LXIV.

Autorum Testimonis.

Cel. Jo. Bohnius de officio Medici duplici pr. II c. IV. §. DCIII. inter ceteras, inquit, Magistratus curas non ultima sit, ut civitas ab alimentorum insalubrium usu, hujusque offensis immunis vivat. Medicorum quoque, ut pote qui sanitatis tuendæ artifices sunt, judicium, ex inspectione maxime captandum, expectetur, an v. c. frumenta semi putrida &c. Panes minus recte fermentati, carnes animalium vitiosæ vel morbosæ, aquæ limpidæ & claræ &c. sint? Perill. L. B. de Wolf l. c. c. III. §. CCCLX XXIX inquit: Man hat fleißige Aufsicht nöthig, daß keine ungesunde Speisen auf den Markt gebracht, in den Wirthshäusern und Gasthüsern die Speisen recht zubereitet, die Bierbrauer und Schenken vor einen guten Trunk sorgen, absonderlich aber die Weinschenken den Wein nicht verfälschen und verderben.

§. LXV.

§. LXV.

Pharmacopoliorum panoplia.

Medicamentis præstantissimis recentibus. que pharmacopolia sufficienter instructa sint. Inter hæc remediorum simplicium, maxime indigenorum, primaria ratio habenda est; ne cara talium exoticorum, quibus indigena respectu virium paria, quin potiora, cœmitione ac pretiosiore venditione ægrotorum, imprimis tenuiorum, fortunas, præter necessitatem, atteramus. Ex bonæ notæ simplicibus, pro re nata, ad Medici prudentis præceptum, composita, cuius casui accomodata, a pharmacopœo concinnari possunt. Ex pharmacis compositis nonnisi præstantissima usitatissima atque corruptioni haud subjecta, in officinis prostare debent. Reliqua, ex diffusa ineptaque farragine conflata, ac vetustate, fermentatione, aliave causâ corrupta, pharmacopoliis oneri, ægrotis damno, & Medicis dedecori sunt, atque ex officinis merito exturbantur. Teste Cel. Jo. Ern. Hebenstreit l. c. sect. I. c. III. §. VI. negandum non est, corpora pharmaceutica sua mole fere opprimi, possumusque magna rerum superfluarum copia carere, sumptusque minuere, quos tabernarum myreplicarum magistri utilibus & usitatoribus pharmacis impendere possent.

Plu-

Plura de hac re in historia lapidum pretiosorum & terrarum lapidumque in usum medicum hactenus vocatorum, Francofurti MDCCLXXI. edita, proposita sunt. Vid. Cel. Dan. Ludovici pharmacia moderno sæculo applicanda, sæpius edita. Cel. Jo. Gottfr. Brendelii diss. de vanitate plurium medicamentorum, Gœtingæ MDCCXXXVI. Cel. Geor. Rud. Bœhmerii diss. de justa plantarum indigenarum in pharmacopoliis reformandis æstimatione, Witrenb. MDCCLXX.

§. LXVI.

Eorum visitatio.

Pharmacopolorum visitationis publicæ, a Magistratu sæpius v. v. annuatim, vel singulo biennio, at sine magno sumptuum impendio, ideo adornandæ sunt, ut supplementis omnibus defectibus, atque correctis erroribus, publica illis fides haberi possit. Subdelegati, a summo Magistratu constituendi inspectione, a collegio medico, vel physicis, vel utrisque materiæ medicæ atque pharmaciæ peritissimis, suscipi debent. Ab his in corpus pharmaceuticum seu remedia simplicia, an recta quantitate ac qualitate adsint, & in corpus chymicum, seu in quantitatem & qualitatem pharmacorum compositorum usitatorum, accurate inquirendum est. Ad posteriorem inquisitionem
rectæ

rectæ præparationis, & ad utramque, re-
 asservationis, in vasis locisque convenien-
 tibus dijudicatio pertinet. Defectus atque
 errores omnes a visitatoribus annotandi, a
 pharmacopœo sine mora corrigendi, & cor-
 rectionis peractæ documenta visitatorum
 oculis postea subiicienda sunt; qui dein per-
 actæ visitationis rationem Magistratui red-
 dunt. De personis visitatoribus Cel. Jo.
 Bohnius in officio Medici duplici pr. II. c.
 II. §. XI. sententiam suam sequenti modo
 protulit: quia commodius & perspicacius
 de materia medica Medici judicare possunt,
 tanquam pharmacopœi dogmatici, non me-
 re empirici, quales nostri stationarii sunt;
 sine horum opera officinarum publicarum
 visitationes peragi solent ac possunt. Non-
 nisi in taxa formanda admitti debent. Au-
 tori nostro non de doctis pharmacopœis ser-
 monem esse, ex ipsis verbis clarum est.

§. LXVII.

Privata visitatio.

Cuilibet Doctori medico, in rectam phar-
 macorum indolem, quibus in medicina fa-
 cienda uti solet, privatim inquirere licet;
 in primis, si ab iis, quorum officium id
 exigeret, non satis de publicis officinarum
 visitationibus reipublicæ prospectum est; id
 enim & ægrotorum salus, & Medici reli-
 gio

gio atque fama desiderant. De hac re Cel. Jo. Ern. Hebenstreit l. c. sect. I. c. III. §. VI. ita sensit: quanta Medici erga pharmaceutas ferantur fiducia, quando illos suæ voluntatis administratos atque executores constituunt, quilibet intelligit. Sæpe consilium in re optimum successu, ob auxilii ineptitudinem, destituitur; sæpe effectus voluntati oppositus consequitur; si medicamentum vel secus, quam jussum fuit, exhibeatur, vel debita dexteritate haud præparetur. Ex quibus non obscurum est, Medici quam maxime interesse, ut medicamentorum præparationibus invigilet.

§. LXIIX.

Personarum medicinalium cum pharmacopœis collisio.

Pharmacopoliorum, ad leges publicas æque bene instructorum, partes suscipere, vel offendere, neque Medico, neque aliis personis medicinalibus, licitum est; sed omnibus ægrotantibus, in quonam pharmacopolio medicamina sua præparari velint; libera optio juste relinquatur. Secus agentes iniqui, & a Magistratu cohibendi, quin & puniendi sunt; inprimis si turpe aliquod pactum inter personam quandam medicinalem & pharmacopœum, utriusque avaritiæ atendæ causa, initum fuerit.

§. LXIX.

§. LXIX.

Privata Medicorum dispensatio.

An, ut pharmaca sua Doctores medici ipsimet præparent, atque ægrotis suis distribuunt, e re publica sit? dijudicandum est; cum hoc in nonnullis provinciis permissum, in aliis vero prohibitum sit. Primis temporibus pharmaca sua Medicos composuisse, atque in curandorum usus convertisse, nulli dubio subiacet. C. Plinius in histor. natur. l. XXXV. c. XI. suo iam tempore Medicis pharmaciæ neglectum, & fiduciam in officinis pharmaceuticis collocatam sequentibus verbis obiicit: Medicorum pars major a medicamentis conficiendis abest, quod esse proprium medicinæ solebat. Nunc credunt seplasiæ, ea omnibus quidem fraudibus corrumpenti, factaque iam pridem emplastra & collyria mercantur, tabesque mercium. Nec, Medicos historiæ naturalis atque chymix probe gnaros pharmacis dijudicandis atque conficiendis pharmacopœorum vulgo longe aptiores esse, inficias ire possumus; licet inter pharmacopœos plures chymix pharmaceuticæ regulis atque usu rite imbutos esse, utique concedendum sit. His accedit, quod Medicus, cujus multas ob rationes, non autem æque pharmacopœi, interest, ut cum valetudine secunda

E

ægro-

ægroti in gratiam redeant, pharmacis a se rite elaboratis, tutius, quam aliis, fidere possit, & si ægrotis suis aequo pretio pharmaca sua vendit, id sine reipublicæ damno fieri posse, autumo. Quin si in loco, ubi artem suam Medicus exercet, nullum, vel male instructum, nec emendationem admittens, pharmacopolium est; ut pharmaca sua ipse Medicus præparet, necessitas exigit.

§. LXX.

Bohni Testimonium.

Quæcunque de hac re commode dici possunt, a Cel. Jo. Bohnio in officio Medici clinici c. XXI. §. CDXXIX sequenti modo enunciata sunt: sub artis primordiis Medici ipsi sua medicamenta concinnarunt, imo totum eorum officium aliquam diu solam chirurgiæ atque pharmaciæ administrationem complectebatur; adeoque ut tunc temporis nullum pharmacopolium, præter Medici officinam, extiterit. Insequentibus, cum sæcula barbara ingruerent, contigit, ut Medici genuini magis magisque deficerent, & eorum famuli, se satis sapere, sibi persuadentes, lucro allecti, illorum directorio se subtraherent, & si non ipsimet medicinam facerent, pharmacopolia tamen propria instituerent, alienamque artem sibi peculiarem

haud expectandum est. Subsequentium etiam temporum Medici excellentiores sua fecerunt & agris porrexerunt remedia, postquam pharmacopolia publica introducta, & pharmacopei operarii in publicum prodierant.

§. LXXI.

Juris hujus limitatio.

Cum autem, ex mea sententia, Medicorum potius sit, diligentissima scientiæ salutaris cultura, optimorum librorum lectione, crebriorum experimentorum, ad eruendas stabilendasque veritates anatomicas, physicas, chymicas, & chyurgico-medicas, adornatione, sollicita ægrotorum visitatione, docta formularum medicarum exaratione, indefessa ad morbi symptomata, causas, mutationes, remediorumque operatione attentione, periculorum in utraque valetudine imminentium averruncatione, docta observationum atque experimentorum suorum cum publico communicatione, vices suas pro virili explere, & sic reipublicæ quam utilissimos esse; illis sane, quævis pharmaca conficiendi, neque otium, neque sapius fortunæ suppetunt: Etsi quædam pharmaca, industria sua inventa, usuque probata, in praxi sua adhibere, illis licitum sit. Attamen & hic cavendum est, ne cum religionis

nis ac fama suæ detrimento, id ex sola lucricupidine, fiat, & pro arcanis vulgaria vel vana venditentur.

§. LXXII.

Alia rationes.

A sic dictis arcanis, in curatione pluribus Medicis communi, prorsus abstinendum est; quia collegarum suorum consensum, ad ejusmodi remedii usum extorquere, iniquum esset atque absonum. Cum præterea usu venire soleat, ut, in morborum curationibus, admissorum errorum & Medici & Chirurgi insimulentur, quin subinde eorum accusent; tunc præscriptis suis formulis, in pharmacopolio vel archetypo, vel descriptione, asservandis, optimam curationis suæ defensionem suscipere possunt; quod in privata pharmacorum dispensatione non obtinet.

§. LXXIII.

Medicorum pharmacopolia publica.

Quandoque etiam accidit, ut pharmacopolium publicum Doctor medicus possideat; id quod tamen Friderici II. Imperatoris constitutione, quæ penes Cel. Lindenbrogium in cod. LL. antiqu. l. III. constit. Neapolit. tit. XXIV. c. III. existat, interdictum, nec in

provinciis quibusdam concessum est. Sed, ubi in loco aliquo nonnisi unicum pharmacopolium est, medicamenta in illo rite præparantur, æquo pretio secundum leges publicas venduntur, ejusque visitatio aliis medicis conceditur; nihil damni res publica inde capere videtur. Ubi vero plura uno eodemque loco pharmacopolia sunt; tunc hoc non sine reliquorum pharmacopœorum incommodo atque damno est; nam ejusmodi Medico - pharmacopœos præscriptas in praxi clinica sua formulas aliis etiam pharmacopoliis æque distributuros esse, neque probabile, neque usu compertum est.

§. LXXIV.

Pharmacorum nundinatio.

Sæpius etiam contingere assolet, ut certum quoddam Doctorum medicinæ genus, Pharmacopœi, chymici, Chirurghi, hypocritæ, agyræ & sycophantæ, nescio quæ arcana, splendidis ridiculisque panacearum, auri tincturarum cordialium, hæmotocathartorum, alexipharmacorum, universalium, nonnunquam divinitus, si diis placet, revelatorum, titulis exornata in nundinis publicis venundent, vel vendi procurent, in libellis, schedis atque ephemeridibus deprædicata annuncient, ebuccinent, in stationibus divendant, & circumvagorum auxilio
ubi-

ubivis terrarum distribuunt, atque, vulturum esurientium instar, dementis credulæque plebis crumenæ inhient, eamque argento emungant, ejusque valetudini turpissima ratione obsint; cum tamen plerumque nisi pharmaca trita, proletarie confecta, imo quandoque draffica & nociva, extrudant. Ponamus vero etiam, inter hæc subinde bonæ notæ medicamenta occurrere; nulla tamen nisi relative bona dari, quin optima alieno loco atque tempore adhibita, morbo scilicet sinistre dijudicato, nociva esse, consentientibus ratione atque experientia, audacter asserimus. Ut igitur stolidæ, semper minorennis miseræque plebis, Magistratus patrocinium gerat, firmumque huic damno torrenti obicem ponat, nec, ab ejusmodi nauci hominibus ac nebulonibus cives valutudine secunda & fortunis impune fraudari, sinat, reipublicæ quam maxime inter est.

§. LXXV.

Hebenstreitii Testimonium.

Cel. Jo. Ern. Hebenstreit l. c. S. I. c. III. §. III. nibilo pluris, inquit, quam agyrta, facienti sunt eruditi illi medicamentorum institores; dum, a se auxilia his aliisve, velut nugantur, morbis salutaria, inventa esse, persuadere intendunt, suasque merces

maximo suo, aegrotantium autem nullo commodo, saepe damno, longe lateque dividendunt. Condonandum neutiquam est, quando sunt, qui, libellis ad exteros missis, nescio quas suis inventis virtutes attribuunt, & gladium saepe tradunt, quo se aegroti trucidant, si, magna ergo celebre medium delati fiducia, inconsultis Medicis, pharmacum accipiunt, quod morbi causae, tempori, viribus aetati, sexui, aliisque singularibus hominum conditionibus, minime accommodatum est. Nec peregrinas illas medicamentorum formulas novellis publicis divulgare, licitum est, quas penitus exulare oportet; cum alia, quam, quae ex natura praesentis morbi inveniuntur medicamenta, salutaria esse nequeant.

§. LXXVI.

Medicamentorum Taxa.

Pharmacis a Magistratu justum quoque pretium dicendum est; ut pharmacopœi, illis cœmendis, praeparandis atque asservandis operam dantes, habeant, unde vivant, suamque alant familiam; nec tamen emptores iniquis graventur exactionibus. Cum vero pharmacorum, imprimis exoticorum, pretia, pro eorum raritate, advectionis difficultate, & mercatorum lucri cupidine ac fraudibus, vel pro eorum ubertate, majori

jori allata copia, mercatorum spe frustrata, modo augeantur, modo minuantur; in illud fingulo semestri spatio, peractis scilicet nundinis celebrioribus v. c. apud Germanos Francofurtensibus ac Lipsiensibus, studiosius inquirendum, aequi & certi aliquid in pharmacorum taxa statuendum, publicandum, & per totum illud tempus stricte servandum est.

§. LXXVII.

Litium de pretio decisione.

Ubi vero de pretii aequitate emptores vel debitores ambigunt; tunc, auditis prius Medicorum collegiis, collatisque cum debiti catalogo formularum schedis originariis, & pharmacorum taxa subsistente, lis a Magistrate, secundum Medicorum pronuntiationem, justum & aequum, dirimenda est. Ut autem Medici ad pharmacorum pretia formularum schedis statim subscribenda adigantur, irrita postulatio est, quam res ipsa non admittit; majora enim illis incumbunt negotia, scilicet in morbos inquirent, aptissima contra illos remedia praecipiant, ad morbi decursum, ac mutationes, atque ad agrotorum dietam remediorumque effectus animadvertant. Neminemque eorum esse, arbitror, qui tot simplicium atque compositorum pretia variabilia in recente memoria

habeat. Quin in constituendis quorundam pretiis, taxam evolvere, ipfismet pharmacopœis opus est. In debiti catalogo confuetas, quantum fieri potest, denominationes, una cum illorum pondere, ut designent, nec in nimis generalibus atque ambiguis subsistant, pharmacopœi adigendi sunt. Sine medicorum aut chirurgorum formulis ad curationes pharmaca promere, propria manu debitum consignare, ejusque solutionem solo hoc fundamento pscere, tamquam illicitum & valde suspectum, minime illis concedendum est.

§. LXXVIII.

Instrumentorum Chirurgicorum apparatus.

Cum graviores casus chirurgici, variarum machinarum atque instrumentorum apparatus exigentes, subinde incidere soleant, nec tenuiorum fortunarum chirurgi aere suo illa comparare possunt; cariora sumptibus publicis cœmenda, studiosè asservanda, & re exigente, chirurgis mutuo danda sunt; ne, si læsi ob intermissam operationem pereant; inanis ab instrumentorum defectu excusatio petatur. Instrumentis fini suo rite ad pratis operationes difficillimas facillimas reddi, Wilh. Fabric Hildamus epist. XXVI. recte judicavit.

§. LXXIX.

§. LXXIX.

Civium institutio diætetica.

Ad consequendam conservandamque felicitatem, evitandaque damna, officia sua nosse, cujuslibet hominis interest. Id respectu cultus divini, in puerorum educatione ubivis gentium, ratione meliore deteriorave, & quidem in casu priore recte peragitur. Sed officia civilia atque regulas diæteticas a teneris addiscere, modo non ubique negligitur; cum tamen, quod præcaveri potest, admittere, stultum est. Si officia sua cives melius noscerent; & culpæ & pœnæ sapius præscinderetur occasio. Ubi, quid respectu conservandæ sanitatis morborumque evitandorum, in vita communi agendum fugiendumque esset, apud omnes, saltem quoad regulas scitu maxime necessarias, constaret; multi morbi evitarentur, nec intempestive pluribus civibus, suisque præsiidiis respublica atque familiæ privarentur.

§. LXXX.

Aëris puritas.

Cum civium sanitatem aëris puritas quam maxime juvet; ne ille effluviis impuris, acribus & putridis corrumpatur, a Magistratu procurandum est. In urbibus atque vicis

vicis plateæ fini aliarum fordium collectione, cloacarum effluviis, & putrescentium projectione, inquinandæ non sunt. Rivi, fossæ & aquæductus illos transeuntes, vel circumdantes. sæpius depurandi, liberoque effluxu donandi sunt; ne sordium collectione & stagnatione noceant, putridisque effluviis aërem inficiant. Perill. de Wolf l. c. c. III. §. CCCLXXIX. inquit: Die Luft wird durch den auf den Gassen liegenbleibenden Unrath unrein; man hat daher fleißige Aufsicht zu haben, daß sie beständig sauber und reinlich gehalten werden, und man allen Unflath bey Zeiten hinaus schaffe. Opificiorum immundorum, putridasque exhalationes spargentium e. g. cordonum, officinæ non in urbium vicorumque locis frequentioribus tolerandæ, sed in remotiorem aliquem angulum relegandæ sunt. Monente Cel. Jo. Bohnio l. c. pr. II. c. IV §. DCVIII. artes immundæ atque opificiorum exhalationes atmosphæram corruptentes, pestis aut quovis tempore, salutis publicæ causa, prohibeantur, aut ad loca commodiora ablegentur.

§. LXXXI.

Corporum mortuorum effluvia.

De functorum corpora in templis, soli scilicet cultui divino sacris, non sepelienda, & cœmeteria non in urbibus vicisque, sed
in

in loco ab illis remoto, habenda sunt. Brutorum cadavera non ad vias publicas, vel prope urbes vicosque proficienda; sed in terram defodienda sunt. Maleficorum supplicio affectorum corpora non ad vias regias, sed in loco altiore, ab his distante, visui, in sceleratorum terriculamentum, non autem oderatui patente, exposita sint. Vid. Ill. Frid. Hofmanni diss. de aëris potentia in epidemicorum morborum generatione. Halæ Magd. MDCCXXVII. Cl. Jo. Christ. Ehrlichii tr. de morte ex sepulcris seu de noxis ex sepultura in templis facta oriundis, ibid. MDCCXXIX.

§. LXXXII.

Aquæ stagnantes.

Dum præter ea putredinem, tam hominibus, quam brutis animalibus noxiam aquæ stagnantes concipiant, aërem, in quem continuo exhalant, simili putredine particulariter inficiant, morbisque epidemicis ansam præbeant; ut illis liber defluxus concilietur quovis possibili modo procurandum est. Scrobes vero, eum non admittentes, terra lapidibusque, quantum fieri potest, replentur. His cautelis rite adhibitis, loca ante insalubria salubriora reddita fuisse, experientia docuit. Vid. Cel. Jo. Zach. Platneri progr.

pestiferis aquarum putrescentium exhalationibus. Lips. MDCCXXXVII.

§. I. XXXIII.

Aquarum puritas.

Cum aqua ad potum, ciborum variorumque potulentorum coctionem, pharmacorum preparationem, aliosque usus, admodum necessaria sit, atque illa, prout pura vel impura est, sanitati proficua vel noxia sit; reipublicæ multum interest, ut, nisi scaturiginum puriorum rivuli per se in loca habitata defluant, vel putei in puris terræ stratis fodi possint; arte illuc deriventur. Montes petrosi, scissilium plerique, gypsei, arenosi, atque argillofi aquam puram, calcarii vero satque lutosi, nec non strata tophacea atque limosa, impuram largiuntur; aquæ enim, teste C. Plinio in histor. nat. l. XXXI. c. IV. tales sunt, qualis terra est, per quam fluunt; prout scilicet hæc illis irresolubilis vel solubilis est. A puteis putrescentium injectio, atque immunda rivorum ac fluminum exundantium illuvies arceatur, & fimeta brutorum stabula, atque cloacæ ab illis remota sint. Ipsi quoque putei sæpius purgandi, collectusque limus aliæque impuritates eximenda sunt; ne aquæ cœnosæ, ingratae, atque insalubres reddantur. Cel. Jo. Ern. Hestreit l. c. sect. I. c. II. §. VIII. Et homini, inquit, & pecudibus interest, aqua frui posse,

posse, quæ peregrinæ vel nocentis rei nihil in se suscepit. Deberent autem urbes magna hominum frequentia celebres fontanis aquis; subdiali petra natis, haud destitui, & consultum quidem foret, illas etiam ex longinquo arcessere, atque in urbes, ad communem usum, convehere. Si nulla arte in locum quendam scaturigo pura adduci potest; aqua pluvia in tectum cadens canaliculis, ut apud Batavos fit, excipienda, atque in cisternam, sæpius expurgandam, derivanda est.

Cap. VI.

De avertendis sanitatis & vitæ periculis.

§. LXXXIV.

Aquarum inundatio.

Civium fortunis, valetudini secundæ, quin & vitæ, aquarum inundationes, in primis altæ, admodum nocivæ sunt; quando post subitam altæ nivis regelationem, vel cælum diu multumque pluvium, amnes irritantur, & vaga ripis suis flumina labuntur, vel mari majoribusque fluminibus oppositi aggeres, a nimio aquarum affluxu undisque retortis subito rumpuntur. Omnia influviis libero aquarum defluxu obstantia removendo, & aggeres fatis firmos altosque aquarum irruentium vi opponendo, pericula hæc arcentur. Ubi autem diluvia averti nequeunt, ibi domos, vicos ac urbes exstruere, tutum non est;

id